

Kántás Balázs

Akit az ár végül a felesleges partra vet

Krusovszky Dénes A felesleges part című kötetéről

Krusovszky Dénes harmadik verseskötetében folytatja azt az utat, amelyet a költő első két kötetében megkezdett. Most, kétévnyi hallgatás után lép újra az olvasók elé, ötvenöt gondosan válogatott verssel.

A címlapon Anish Kapoor, az indiai származású brit szobrászművész hatalmas, *Marsyas* című installációját láthatjuk. Marszüasz a görög mitológiabeli zenész, az aulosz nevű fűvós hangszer mestere, aki magát Apollónt is ki merte hívni zenei párbajra. Az isten természetesen megnyerte a párbajt, s mivel a fogadás értelmében a győztes bármit tehetett a másikkal, kegyetlenül megnyúzta Marszüaszt, majd bőrét egy fára akasztotta. A monda szerint mindig, mikor aulosz hangját vitte arra a szél, a zenész lenyúzott bőre beleremegett. Mindezt azért érdemes előljáróban megjegyezni, mert ez a mitológiai történet *A felesleges part* egyik kulcsmotívuma, mely végül is a költészet metaforájává emelkedik.

Marszüasz alakjával mindazonáltal csak a kötet második ciklusában találkozunk. Az első, *Mint egy vászonzsák* című ciklus egy utazás lazán szerkesztett narratíváját tárja elénk. Többek között Hart Crane, a XX. Század elején tragikusan fiatalon öngyilkosságot elkövető amerikai költő utolsó hajóútjának, majd halálának történetét. Az olvasók képzeletben maguk is a U.S.S. Orizaba nevű hajó fedélzetére léphetnek, mely utolsó útjára vitte Hart Crane-t, aki a végén tengerbe vetette magát, egyúttal implikálva azt is, mi lehet adott esetben annak a sorsa, aki legmélyebb mélységeig szeretné megismerni a költészetet. Ezzel párhuzamosan, ugyancsak a kötet első ciklusában *Chris Burden-másolatokat*, a kortárs amerikai performanszművészet kiemelkedő alakjának dedikált verseket is találunk, melyek ugyancsak hasonló témát, a művészet és egyúttal az egész emberi egzisztencia ad absurdum-vitelét dolgozzák fel. A ciklus végeztével, *A matrózok felravatalozzák Hart Crane koporsóját* című versben a megidézett, szinte mitizált költő, akitől búcsút vesznek, már nincs is jelen test szerint, pusztán egy üres koporsót engednek le az óceánba az emlékére, hiszen – s drámája éppen ebben áll – gyakorlatilag szó szerint megsemmisítette önmagát, a teste sosem került elő:

„(..) Az előttünk álló pillanat
üressége, a jövő

egyedül a tagadással tölthető
ki megnyugtatóan, csak hogy nekünk még
kötelességeink vannak. Egy üres

koporsót szabadon engedünk, aztán,
mint akik hisznek még a megértésben,
úgy terjedünk szét, ahogyan az örömhír.”

Hart Crane szimbolikus halála egyúttal át is vezet minket a következő stációba, a *Marszüasz polifón* című ciklusba, melyben tizenegy számozott vers idézi meg különböző aspektusokból a költészet metaforájává emelkedő mitológiai hübrisz-történetet, gyakorlatilag számot adva a nyúzás folyamatáról és annak következményeiről. Metaforikus síkon történő ön-megnyúzás, önboncolás ez, ahol a költő saját szorongásának és létének a legmélyére hatolva igyekszik megérteni mind önmagát, mind pedig az őt körülvevő életvilágot, mely persze mintha a versek sugalmazása szerint eleve nem volna lehetséges feladat, miként azt a tizenegyedik számú, *A tisztogatáson túl* című vers implikálja:

„Egy életlen kés, egy tompa fadarab
talán pontosabban körül tudná írni
ezeket a mozdulatokat,
csak hogy a tisztogatáson túl vagyunk.

(...)

Bárhogyan fordulsz, mögötted állok,
s csak amikor nem figyelsz,
akkor hajlok ki óvatosan a takarásból,
de mintha alufóliát dugtak volna a számba,
hogy beszélni tudjak hozzád,
előbb még tömörre kell rágnom.”

Mintha hiába hajtana végre a költő szabályos önboncolást, hiába válik maga a mitikus dalnok lenyúzott, megbecstelenített bőrévé, még így is nehezebbre esik, hogy bármit is mondjon a világról, bármit is megértsen abból, ami őt körülveszi. Ezen élményekkel együtt kalauzolja olvasóját a kötet tovább, a harmadik, *Régi jelentés* című ciklusba, mely már címében is sejteti, hogy a szövegek valamiféle rég elfeledett tartalmat kísérelnek meg rekonstruálni, aktuálissá tenni. A korábbi versekhez képest még inkább szűkszavú, magukba zárkózó, talán Ungaretti, Pilinszky vagy Celan hermetikus, ős-szorongással telt világát és képalkotási technikáit idéző szövegeket olvashatunk itt, melyek egyszerre közvetítik álmképekként / emlékképekként és jelenbeli élményekként azt az eredendő, meghatározhatatlan félelmet, mely áthatja ezt a költői világot. A szorongás maga körülírhatatlan, ám annyi talán megállapítható, hogy elsősorban a bizonyosság hiányából, az önmegértés és a külvilág megértésének lehetetlenségéből táplálkozik, miként arra talán a *Nem a hiányzó* kezdetű minimalista szöveg is utal:

„Nem a hiányzó részre, amit
kimartak a hegy oldalából,

és nem is a magára hagyott,
nagy, kékesszürke sziklaroncsra,

„Mint egy anya, üresen áll.” területre, melyet többé
nem borít árnyék, visszanézhetsz.”

A beszélő ugyan *visszanéz*, de talán önmaga sem egészen tudja már, pontosan hová is. A kötetben narratív módon felvázolt lírai utazásban talán az a legtragikusabb, hogy a költő már maga sem tudja, honnét indult, azt pedig, hogy hová tartott, ha tartott valahová egyáltalán, talán végképp nem tudta a kezdetektől sem. Az elején még talán voltak útitársak, ám mire az utazó két szimbolikus halált is megért, Hart Crane és Marszüasz alteregójaként, a harmadik metamorfózis után már az egész külvilág sivár, elhagyott, sehol senki, aki irányt mutatna. Erről tanúskodik többek között *A pajta* című, mindössze egy soros, egyetlen hasonlatból álló vers is:

„Mint egy anya, üresen áll.”

A ciklus címadó versében látszanak megfogalmazódni a kulcsmondatok:

„A régi jelentés faggyúját
úgy látszik, mégsem sikerült eléggé
letisztogatnunk, hiába forgattuk
annyit a szavakat. Hallgatok inkább,
de ha megszólalnék is, azt mondanám,
amit elvársz. (...)”

Mi értelme is volna a költészetnek, ha a költő mindössze annyit lenne képes mondani, amit a másik, a mindenkori olvasó tőle elvár? Mit is tehetne, ha magasabb tartalmakról immár minden bizonnyal nem számolhat be senkinek, csupán untig ismert mondatokat ismételhet? Wittgensteinnel szólva: amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell, s e nyelvfilozófiai mélységekbe merülő versekben mintha végül erre törekedne a beszélő is. Legalábbis ezzel a megállapítással, ezzel az intencióval jut el a kötet záróverséhez, az utazás végállomásához (de van-e egy céltalan utazásnak egyáltalán végállomása?), A felesleges partra. E part talán azért felesleges, mert immár teljesen mindegy, a költő vajon vízen vagy szárazon folytatja-e útját. Szimbolikus hajóútja befejeztével a szárazföldön is csak ugyanaz a bizonytalanság és eredendő egzisztenciális szorongás várja, amelytől eddig sem tudott szabadulni:

„Csak állsz egy távoli,
felesleges parton,
a hallgatás lágyabb részei
lecsüngnek köréd,

és legbelül az ismerős semmi,
de mégis, mintha pengne.

(...)

Egyszerűen nem tudod.

Ha messzeség, akkor inkább,
ami a pástort elválasztja
a nyájtó, ha közelség,
akkor valami jóval nagyobb.”

E mondatokkal zárul hát a kötet, s a költő tragédiája éppen abban áll, hogy ha el is jut valahová egyáltalán, számára immár mindegy, hiszen útja közben céljait veszítette, sőt, talán eleve nem is voltak céljai, csupán kérdései, melyekre nem kapott választ. Már a part is, miként a tenger, s miként talán maga az egész utazás felesleges, azaz nem bír semmiféle meghatározható céllal, értelemmel.

Összességében azt mondhatjuk, Krusovszky Dénes *A felesleges part* verseiben nem tagadta meg azt a lírai ént és azt a világot, melyet két előző kötetében megkonstruált. A szövegekből sugárzó szorongás és a megnyugvás iránti vágy talán még erősebb, mint eddig volt. Fegyelmezett, remekül szerkesztett versekkel van dolgunk, melyek egyáltalán nem hajlanak a túlzásokra, a felesleges pátoszra, s talán egyetlen jelző sem felesleges bennük. Ugyanakkor az a benyomásunk is támadhat, hogy a kötet versei mintha helyenként túl halkszavúan, olykor erőtlően szólalnék meg, példának okáért mind az első, mind pedig a harmadik ciklus vége tájékán, s mintha az egészen szélsőséges minimalizmusra törekvő, legrövidebb versek (pl. *A kettő egy volt*, *A pajta*, *Bizonyíték*, *Magyarázat*) sem szólnának elég átütő erővel. Mintha a kötet végére talán joggal várt nagy konklúzió is elmaradna. Tekinthejtük persze *A felesleges partot* is úgy, mint egy hosszabb, még mindig folyamatban lévő út egyik kardinális, ám nem végleges állomását, ám ha ezen az állomáson hosszabban időzünk, talán joggal várhatnánk valamiféle összegzést, illetve további iránymutatást. Krusovszky Dénes harmadik kötetében talán éppen ez az, ami elmaradni látszik, így nem feltétlenül teszi le minden olvasó előzetes elvárásaihoz képest elégedetten a könyvet. A szerző megkezdett útja kétségtelenül következetesen folytatódik, ám nem teljesedik ki, nem merül úgy alá a költői és emberi egzisztencia lírai és egyúttal hétköznapi poklának örvényeibe, miként azt várnánk. Úgy

vélem, a költőben mindenképpen megvan hozzá az erő, hogy ezt az extrém merülést majdan végrehajtsa, s talán egy következő kötetben vele együtt mi is alámerülhetünk azokba a mélységekbe, amelyeket *A felesleges part*, mint lényeges, ám semmiképpen sem végleges, útösszegző állomás egyelőre csupán sejtet.

Magvető Kiadó, Budapest, 2011, 88 oldal, 1990 Ft.